

Kuva: Kuukkelimyönteistä metsänkäsittelyä pohdittiin Ruovedellä 6.5.2010 kuukkeliverkoston seminaarissa. (Katja Matveinen-Huju)

METSO-yhteistoimintaverkostot ja niitä koskevat tutkimushankkeet

**Tiivistelmät
syyskuu 2010**

Sisällysluettelo

Yleisesittely: METSO-yhteistoimintaverkostot.....	3
Yhteistoimintaverkostot:	
Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi.....	5
Kuukkeli metsäluonnon suojelun monipuolistajana	7
Luonnonhoitoa liekillä	8
Metsätalouden luonnonhoidon yleissuunnittelu.....	11
Männikkömetsät ja rantojen raidat – Keski-Suomen yhteistoimintaverkosto	13
Samarbete i Storskogen.....	14
Tahkolta Kinahmin lehtoihin – lehtokeskuksesta voimaa Tahkon matkailuun	15
Tutkimushankkeet:	
Metsien ekosysteemipalveluiden yhteensovittaminen yhteistoimintaverkostoissa, 2009 - 2012	16
Oppivat verkostot metsien monimuotoisuuden hoidossa.....	17
Yhteistoimintaverkostohankkeiden seuranta ja sosiokulttuuristen vaikutusten seurannan suunnittelu	19

Yleisesittely: METSO-yhteistoimintaverkostot

Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkosto on yksi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008-2016 (METSO) toteuttamiskeinoista. METSO-yhteistoimintaverkostojen kautta metsänomistajilla on mahdollisuus kehittää metsiensä monimuotoisuutta ja sitä hyödyntävää elinkeinotoimintaa sekä metsien virkistyskäyttöä. Yhteistoimintaverkostojen ekologinen päätavoite on laajojen ja kytkeytyneiden monimuotoisuutta turvaavien alueiden synnyttäminen tai niiden tukeminen. Verkostoihin osallistuminen on vapaaehtoista, eikä verkosto sido siitä pois jääviä metsänomistajia.

METSO-yhteistoimintaverkostoja on seitsemän:

- Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi (Pohjois-Karjalan ELY-keskus)
- Kuukkeli metsäluonnon suojelun monipuolistajana (Suomen luonnonsuojeluliitto ry)
- Luonnonhoitoa liekillä (Kaakkois-Suomen metsäkeskus)
- Metsätalouden luonnonhoidon yleissuunnittelu (Varsinais-Suomen ELY-keskus)
- Männikkömetsät ja rantojen raidat – Keski-Suomen yhteistoimintaverkosto (Keski-Suomen metsäkeskus)
- Samarbete i Storskogen (Rannikon metsäkeskus)
- Tahkolta Kinahmin lehtoihin – lehtokeskuksesta vetovoimaa Tahkon matkailuun (Pohjois-Savon metsäkeskus)

Kuusi hanketta käynnistyi syksyllä 2009 ja yksi vuoden 2010 alussa. Hankkeet päättyvät vuosina 2011–2013. Ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö rahoittavat hankkeita yhdessä. Rahoitusta on myönnetty hankkeiden koordinoitiin yms. Vuosina 2009–2011 yhteistoimintaverkoston rahoitus on yhteensä noin 0,5 miljoonaa euroa. Hankekohtainen rahoitus vaihtelee 49 000 – 99 000 euron välillä koko hankkeen toiminta-aikana. Toimenpiteiden toteuttamisrahoitus haetaan erikseen muun muassa luonnonsuojelulain ja kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisena rahoituksena.

”Männikkömetsät ja rantojen raidat – Keski-Suomen yhteistoimintaverkosto” -hankkeessa suojellaan toisiinsa kytkeytyviä kokonaisuuksia ja edistetään luontomatkailua. Matkailua edistetään myös ”Tahkolta Kinahmin lehtoihin – lehtokeskuksesta vetovoimaa Tahkon matkailuun” -hankkeessa, jonka monimuotoisuustavoitteena on lehto-, suo- ja purokokonaisuuksien luontoarvojen turvaaminen. ”Luonnonhoitoa liekillä” -hankkeen tavoitteena puolestaan on hoitaa harjujen paahdeympäristöjä ja edistää kulutusluonnonhoitopalveluita.

Kokonaisvaltaista valuma-aluekohtaista suunnittelua kehitetään ”Metsätalouden luonnonhoidon yleissuunnittelu” -hankkeessa. ”Samarbete i Storskogen” -hankkeessa kehitetään metsänomistajien yhteistoiminnan mallialuetta. ”Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi” -hankkeessa turvataan metsäisiä pienvesi- ja kosteikkoverkostoja, joissa tavallisesti esiintyy rupiliskoja ja muita kosteikkojen eliölajeja. Kuukkelia ja muuta kuusivaltaisten metsien lajistoa suojellaan puolestaan ”Kuukkeli metsäluonnon suojelun monipuolistajana” -hankkeessa.

Kaikissa hankkeissa toimivat metsänomistajien ja muiden paikallisten asukkaiden lisäksi metsäkeskukset ja ELY-keskusten Ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue. Useissa hankkeista toimijoina ovat myös Suomen luonnonsuojeluliitto, luonnonsuojelupiirit tai muut luontojärjestöt, metsänhoitoyhdistykset ja metsänomistajien liitot, kaupungit ja kunnat, Metsähallitus, metsäalan yritykset kuten UPM-Kymmene, paikalliset yrittäjät kuten matkailuyrittäjät ja urakoitsijat sekä yliopistot tai muut tutkimuslaitokset.

Toimijoina joissakin hankkeissa ovat myös Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio, MTK, SLC, metsästys-, kalatalous- ja maaseutuviranomaiset, maakuntaliitot, kyläyhdistykset, neuvontajärjestöt, paikalliset toimintaryhmät, metsästys- tai kalastusjärjestöt sekä yksi koulu, oppilaitos, museo ja sopimuspalokunta.

Lisätietoja:

Katja Matveinen-Huju, maa- ja metsätalousministeriö, puh. 09 160 52418 tai 040 179 7909, katja.matveinen-huju(at)mmm.fi

Mikko Kuusinen, ympäristöministeriö, puh.050 345 0582, mikko.kuusinen(at)ymparisto.fi

Hankkeiden yhteystiedot:

Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi
Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Sirkka Hakalisto, puh. 040 827 5175, sirkka.hakalisto(at)ely-keskus.fi

Kuukkeli metsäluonnon suojelun monipuolistajana
Suomen luonnonsuojeluliitto ry, Risto Sulkava, puh. 050 560 2113, risto.sulkava(at)sl.fi

Luonnonhoitoa liekillä
Kaakkois-Suomen metsäkeskus, Seppo Repo, puh. 0400 715 990, seppo.repo(at)metsakeskus.fi

Metsätalouden luonnonhoidon yleissuunnittelu
Varsinais-Suomen ELY-keskus, Mikko Jaakkola, puh. 040 769 9031, mikko.j.jaakkola(at)ely-keskus.fi

Männikkömetsät ja rantojen raidat – Keski-Suomen yhteistoimintaverkosto
Keski-Suomen metsäkeskus, Pirita Soini, puh. 040 358 1535, pirita.soini(at)metsakeskus.fi

Samarbete i Storskogen
Rannikon metsäkeskus, Karen Wik-Portin, puh. 020 772 6117, karen.wik-portin(at)skogscentralen.fi

Tahkolta Kinahmin lehtoihin – lehtokeskuksesta vetovoimaa Tahkon matkailuun
Pohjois-Savon metsäkeskus, Jarmo Laitinen, puh. 020 772 8024, jarmo.laitine(at)metsakeskus.fi

Ilmastonmuutos metsässä – rupilisko huippumalliksi, METSO turvaverkostoiksi

Tausta

Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen koordinoima hanke on jatkoa aiemmassa Life Luonto –hankkeessa laaditulle uhanalaisen rupiliskon suojeluohjelmalle (Vuorio 2009). Erityisesti suojeltaviin lajeihin kuuluvan rupiliskon mannersuomalainen esiintyminen keskittyy lähes kokonaan Pohjois-Karjalaan. Tällä hetkellä rupiliskoa uhkaavat ilmaston muuttuminen ja metsätalouden elinympäristöille aiheuttamat muutokset.

Metsätalous on muuttanut lampien ja niiden lähialueiden vesitaloutta soiden ojituksilla sekä lampien rantaan ulottuvilla tai lammen valuma-alueella tehdyillä hakkuilla. Metsätalouden vaikutuksesta lampia on hävinnyt tai niiden veden ominaisuudet ovat muuttuneet ravinteiden ja kiintoaineksen virratessa lampiin.

Ilmaston muuttuessa yhteen vuoteen sattuvat useammat poikkeukselliset sääolot voivat yleistyä ja olla yhteisvaikutuksiltaan hankkeen avainlajille tuhoisia. Lampien kuivuminen on ongelma, jos se tapahtuu ennen kuin toukat ovat ehtineet muodonvaihdokseen saakka. Muodonvaihdoksessa mm. toukkien keuhkot kehittyvät ja mahdollistavat hengittämisen maalla. Jos lampi kuivuu liian aikaisin, lammen koko kyseisen vuoden poikastuotanto menetetään.

Merkittävä osa rupiliskon esiintymispaikkojen vesitalouden ja maaelinympäristöjen muutoksista on korjattavissa ja ehkäistävissä hoidon, ennallistamisen ja hyvän metsäsuunnittelun keinoin. Tähän toimintaan pureudutaan hankkeessa tiiviissä yhteistyössä metsätalouden organisaatioiden ja toimijoiden kanssa.

Ilmaston muuttuminen voi muuttaa sadanta-, lämpötila- ja tuulisuusmalleja esim. seuraavilla tavoilla:

- vähäinen lumimäärä (esim. 2007) → vähemmän sulamisvesiä lampeen
- vähän lunta ja kuiva kevät (esim. 2009) → vedenpinta laskee jo keväällä, jolloin luhta/tulvavyöhykkeen kasvillisuuteen munitut munat kuivuvat
- vähän lunta alkutalvella kovien pakkasten aikaan (esim. tammikuu 2009 ja tammi-helmikuu 2010) → routa voi yltää rupiliskojen talvehtimispaikkoihin
- viileä kesä (esim. 2008) → toukat kehittyvät hitaasti. Noin puolet lisääntymislammista kuivuu jossain vaiheessa syksyä, jolloin vielä lammissa olevat toukat kuolevat.
- kuiva kesä (esim. 2007) → lammet kuivuvat nopeasti
- kuiva syksy (esim. 2008) → lammen kuivuminen
- lämmin talvi (esim. 2007) → horroksen laatu heikompaa, koska elintoiminnot alkavat vilkastua lämpötilan kohotessa, tällöin energiaa kuluu horrostamiseen enemmän ja keväällä yksilöiden kunto on huonompi ja naaraat tuottavat vähemmän munia
- aikainen kevät esim. maaliskuussa ja ankara takatalvi huhtikuun alussa, jolloin munat jäätyvät.

Päätulokset

Turvaamalla yhteistoimintaverkoston avainlajille - rupiliskolle - tärkeitä pienvesi- ja kosteikkoverkostoja monimuotoisine lähimetsineen vastataan ilmastonmuutoksen ja metsätalouden asettamiin lajin suojeluhaasteisiin ja edistetään samalla laajemmin METSO -ohjelman monimuotoisuustavoitteita. Hankkeen tuloksena:

- 1) Pohjois-Karjalassa METSO-ohjelman alueelliselle kohdentamiselle keskeisellä vaarajaksolla on turvattu ja palautettu lähimetsineen monimuotoisia ja kytkeytyneitä pienvesi- ja kosteikkoverkostoja

- edistään METSO -ohjelman tavoitteita, parantaen rupiliskon elinympäristöjen laatua ja lieventäen ilmastonmuutoksen uhkaa lajille.
- 2) On kehitetty metsätalouteen yhteistoimintamalleja, joissa a) avainlajille tärkeiden metsäisten elineliympäristöjen toistuvia hoitotoimia järjestetään kustannustehokkaasti osana tilojen muuta metsänhoitoa ja b) elinympäristöjen kytkeytyneisyys otetaan huomioon tilojen metsäsuunnittelussa.
 - 3) On edistetty ilmastonmuutoksen vaikutusten ymmärrettävyyttä lähiluonnossa rupiliskoa ilmastonmuutosmannekiinina käyttäen.
 - 4) On kehitetty tutkijayhteistyötä, mikä edistää avainlajin ja METSO -elinympäristöjen turvaamiselle tärkeitä tutkimushankkeita.

Toimivat käytännöt

Hankealueen maanomistajia lähestyttiin keväällä kirjeellä, jossa tarjottiin mahdollisuutta osallistua yhteistoimintaverkostossa METSO -elinympäristöjen turvaamisen suojelun ja hoidon keinoin. Kirjeen tuloksena on saatu vireille suojelualueiden perustamiseen tähtäviä neuvotteluja sekä Kestävän metsätalouden ympäristötuen piiriin ja luonnonhoitohankkeisiin sopivia kohteita. Hanke tukee hyvin METSON markkinointia alueellisen kohdentamisen ydinalueen muodostavalla vaarajaksolla. Tiivis yhteistyö Pohjois-Karjalan metsäkeskuksen erilaisia pienvesi- ja kosteikkoelinympäristöjä turvaavien luonnonhoitohankkeiden kanssa edistää hyvin yhteistoimintaverkoston tavoitteita.

Avainlajille tärkeiden pienvesien lähimetsien laatua ja säilymistä on edistetty käytännön tasolla myös tilojen normaalien metsänhoitotöiden yhteydessä. Mm. harvennushakkuissa tämä tapahtuu kustannustehokkaasti ilman mainittavia lisäkustannuksia. Toimintamallien kehittämisessä jo parin seikan omaksumisella saadaan hyviä tuloksia: lampien lähistöllä suositetaan lehtipuita ja hakkuut tehdään syksyllä tai talvella. Avainlajin lisääntymislampien vesitalouden turvaamiseksi on kokeiltu myös lampien syvennystä jo viidessä lammessa hyvin tuloksin.

Toimintamallien kehittämistä edistetään metsätalouden toimijoiden parissa tehtävällä tiedotuksella, koulutuksella ja maastoretkeilyin. Hanke tarjoaa asiantuntija-apua avainlajin elinympäristöjen leimikkosuunnitteluun.

Hankkeen käynnistämällä oppilaitosyhteistyöllä yhdessä monipuolisen tiedotuksen (tiedotteet, lehtiartikkelit, verkkosivut ym.) kanssa edistetään koko hankkeen ajan yleistä tietoisuutta avainlajille tärkeistä elinympäristöistä osana monimuotoista metsäluontoa. Samalla tietoisuus ilmastonmuutoksen vaikutuksista ihmisten lähiluontoon kasvaa. Hankkeessa tuotetun kuva-aineiston tarjoaminen tiedotuksen yhteydessä toimittajille (suora verkkolinkki) on edistänyt hankkeen näkyvyyttä tiedotusvälineissä.

Lisätietoja

Ville Vuorio, liskomies ville.vuorio@ely-keskus.fi

Sirkka Hakalisto, luonnonsuojelupäällikkö sirkka.hakalisto@ely-keskus.fi

<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=356337&lan=fi&clan=fi>

Sivut löytyvät myös hakukoneella sanoilla: metso rupilisko

Kuukkeli metsäluonnon suojelun monipuolistajana

Tausta

- Etelä-Suomen metsiensuojeluohjelma METSON vapaaehtoisuuteen perustuvat keinot ovat saaneet laajan hyväksynnän. Eri tahot ovat ilmaisseet, että tämä on hyvä ohjelma ja se pitää saada onnistumaan.
- Kuukkeli yhteistoimintaverkostohanke on osa METSON toteuttamista.
- Laaja yhteisymmärrys oikeasta tavoitteesta ja keinoista täytyy saada myös konkretiaksi.
- Kuukkeli on indikaattori metsäluonnon tilasta ja yhteistoimintaverkostohanke mittaa konkreettisesti ohjelman onnistumista – saavutetaanko lajisuojeluhuotyjä vai ei.

Tavoitteet ja toimivat käytännöt

- Eri alojen asiantuntijoiden koonti yhteen -> uudet ajatukset, asenteiden liennytyt, tiedonkulun parantaminen.
- Lisätiedon hankinta ja hyödynnys omalla toimintasektorilla.
- Hyviksi osoittautuneiden menetelmien tekeminen tunnetuiksi.
- ”Kuukkeliviestin” eteenpäin vienti omissa verkostoissa -> hyvät keinot yleiseen tietoon ja sitä kautta käyttöön.
- Sopivien METSO- ja muiden keinojen etsiminen, käyttöönotto ja järkevä kohdentaminen.
- Tietoisuuden lisäys, tiedotus.

Päätulokset tähän mennessä

- Asenteet lientyneet, ymmärrys lisääntynyt, tieto lisääntynyt, tiedotus toiminut.
- Luonnonhoitohankemalli tehty kaikkien käyttöön. Kahdessa metsäkeskuksessa käytännössä toiminnassa 2010.
- Talousmetsien hoidon keinoja pohdittu laajasti. Ohje tekeillä – iso pala hankkeelle...
- Laajan julkisen tiedotuksen seurauksena tullut suoria METSO-suojeluhalukkaiden yhteenottoja muutamia hankkeelle/RSu, ja todennäköisesti selvästi enemmän suoraan ELY/MK:een (tietoa vaikea saada). Myrskytiedotus lisäsi myös yleistä tietämystä METSOsta.
- Kyselytutkimus MKJn kanssa (ja muut lehtijutut) ovat tuottaneet kuukkelihavaintoja muutaman kymmenen jo ensimmäisen kahden viikon aikana (pääosin tosin hankealueen ulkopuolelta, mutta joukossa muutama erittäin mielenkiintoinen).

Lisätietoja

www.sll.fi/kuukkeli, risto.sulkava(at)sll.fi

Luonnonhoitoa liekillä

Tausta

Paloympäristölajistoon kuuluu ekologiaaltaan ja elinympäristövaatimuksiltaan hyvinkin erilaisia lajeja, kuten esimerkiksi palossa vaurioituneen puuaineksen tai paljastuneen maanpinnan hyödyntäjiä tai väljemmin äärevää elinympäristöä suosivaa lajistoa. Putkilokasveissa, kotelosienissä, käävääkkäissä, kovakuoriaisissa, luteissa ja perhosissa on useita lajeja, joiden tiedetään suosivan paloelinympäristöjä ja joista osa on uhanalaisia. Palolajit ovat yleensä hyviä leviämään, sillä paloympäristöt ovat luontaisestikin tilapäisiä ja satunnaisesti syntyviä elinympäristöjä. Suomessa paloympäristöjen lajit ovat taantuneet johtuen luonnonpalojen pienuudesta ja tehokkaasta torjunnasta. Myös paahdeympäristöjen, kuten harjujen aurinkoisten ja kuivien valorinteiden, määrä ja laatu ovat heikentyneet metsäpalojen tehokkaan torjunnan takia. Lisäksi paahdeympäristöjen ominaispiirteisiin ovat vaikuttaneet metsänkäsittelytoimet ja ilmakehästä tuleva typpilaskeuma. Myös aiemmin yleisen karjan metsälaidunnuksen loppuminen on edistänyt paahdeympäristöjen umpeenkasvua.

Etelä-Karjalan alueella on paljon alueita, jotka palaisivat luonnostaan. Kulotusten ekologisen vaikuttavuuden kannalta on tärkeää lisätä kulotustoimintaa paloympäristölajien ydinalueilla ja edistää kulotuskäytäntöjen ja -osaamisen kehittymistä. Etelä-Karjalassa hallitun tulenkäytön lisäämistä voidaan pitää ekologisesti perusteltuna myös Venäjän laajojen metsäpaloalueiden läheisyydestä johtuen. Venäjän metsäpalot mahdollistavat palolajiston siirtymän Etelä-Karjalan paloalueille.

Tavoitteet

Hankkeen päätavoitteena on synnyttää edellytykset tulenkäytön pysyvään toimintakulttuuriin, jossa alueen metsänomistajat ja toimijat omaksuvat hallitun tulenkäytön osaksi talousmetsien luonnonhoitoa. Hankkeella on seuraavat neljä osatavoitetta.

- Alueen metsänomistajille tarjotaan monipuolisia kulotusluonnonhoidonpalveluja.
- Yhteistoimintaverkostoalueen metsänomistajat tuntevat tuleen liittyvät luonnonhoitopalvelut ja METSO-rahoituksen vaihtoehdot.
- Alueen paloviranomaiset ovat mukana hallitun tulenkäytön edistämisessä.
- Hankeosapuolien välinen yhteistyö ja kulotuksen osaaminen lisääntyy.

Toteutus

Kulotuskohteiksi soveltuvat paahde-elinympäristöt, kuten harjualueiden paasterinteet ja kuivat, karut kohteet, joilla tai joiden läheisyydessä esiintyy paloista hyötyvää lajistoa. Hankekohteiksi käyvät myös säästöpuuryhmät, joissa on riittävän isoja (rinnankorkeusläpimitta vähintään 20 cm) säästöpuita vähintään 10 m³. Lisäksi toteutuskohteiksi voidaan ottaa myös perinteisiä kulotusalueita, joilla on riittävän iso säästöpuuryhmä.

Hankkeen toteutuksesta vastaa Kaakkois-Suomen metsäkeskus, jossa hankeneuvojana toimii luonnonhoidonneuvoja, MMM Maarit Partanen. Hanke kuuluu METSO-ohjelman yhteistoimintaverkostohankkeisiin, joita ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö rahoittavat. Hankkeen aloituskokous pidettiin joulukuun 2009 alussa. Hanke jatkuu rahoituksesta riippuen vuoden 2011 loppuun asti.

Yhteistoimintaverkostohankkeen yhteistyötahot ovat: Etelä-Karjalan allergia- ja ympäristöinstituutti, Etelä-Karjalan pelastuslaitos ja sopimuspalokunnat, Kaakkois-Suomen ely-keskus, Metsähallitus, Metsänhoitoyhdistys Etelä-Karjala, Pro-Agraria Etelä-Karjala, Etelä-Karjalan ammattioppilaitos, Tornator, UPM-Kymmene ja urakoitsijat. Yksityismailla hankkeeseen osallistuminen perustuu metsänomistajan vapaaehtoisuuteen ja on maanomistajalle ilmaista. Kulutuskohteiden toteutuskustannukset maksetaan luonnonhoitohankkeen toteutuksen Kemera-varoista. Yhtiöt toteuttavat luonnonhoidollisia kulutuksia omilla maillaan. Yksityismailla on tavoitteena tehdä vuosittain muutama luonnonhoidollinen kulutus.

Päätulokset

Ensimmäinen kulotuskoulutustapahtuma järjestettiin keväällä maaliskuun 24. päivä Etelä-Karjalan ammattiopistolla Ruokolahden metsäopistolla. Kouluttajina tapahtumassa olivat luonnonhoidon ekologian asiantuntija Lauri Saaristo Tapiosta ja lehtori Henrik Lindberg Hämeen ammattikorkeakoulusta. Koulutuspäivän aiheina olivat luonnonhoidollisten kulotusten tavoitteet, hyödyt ja kohdevalinta sekä kulotusten käytännön toteuttaminen. Koulutukseen osallistui yhteensä 21 henkilöä Etelä-Karjalan metsänhoitoyhdistyksestä, Metsähallituksesta, Tornatorista, Kaakkois-Suomen metsäkeskuksesta, Etelä-Karjalan allergia- ja ympäristöinstituutista, Taipalsaaren vapaapalokunnasta ja Etelä-Karjalan ammattiopistosta.

Ensimmäinen luonnonhoidollinen kulutus toteutettiin toukokuussa Taipalsaaren Kyläniemen harjualueen paisterinteellä. Kohteen pinta-ala on 0,4 hehtaaria. Laadullisesti kulutus onnistui hyvin. Harjualueelle jäi vielä kolme vastaavanlaista pienaukkoa odottamaan kulutuksia.

Lisäksi yhden maanomistajan kanssa on tehty luonnonhoitosopimus pienialaisen paahdekohteen kulutuksesta Taipalsaaren Kuhalassa. Kohde sijaitsee lähellä Metsähallituksen luonnonhoidollista kulotuskohdetta ja alueiden toteutus tehdään yhteistyössä. Alustavasti on sovittu kulutus myös yhdestä uudistusalueesta, jolla on riittävän iso säästöpuuryhmä. Kohde sijaitsee Ruokolahdella.

Toimivat käytännöt

Yhteistoimintaverkoston tahojen yhteistyö on lähtenyt hyvin käyntiin. Hankkeen aikana verkostokokouksia on pidetty kolme kertaa ja ohjausryhmäkokouksia kerran. Seuraava verkostokokous on marraskuun alussa. Yhteistoimintaverkoston tekemän yhteistyön myötä on saatu arvokasta lisätietoa kulutuksiin sopivien kohteiden ominaispiirteistä, potentiaalisista sijaintialueista ja polttokalustoon sekä toteuttamiseen liittyvistä asioista.

Hankkeessa tehdään myös yhteistyötä valtakunnallisen Tulella tehokkaammin -hankkeen kanssa. Muun muassa marraskuussa osallistutaan valtakunnallisen hankkeen järjestämille kulottajapäiville Keski-Suomessa.

Yhteistyö pelastuslaitoksen ja vapaapalokuntalaisten kanssa on saatu hyvin alulle, ja kulutuksiin on heidän kautta saatavissa sammutuskalustoa ja ammattitaitoista henkilöstöä.

Lisätietoja

Kesällä 2010 kulutuksia ei voitu jatkaa, sillä sopivien sääolosuhteiden ja kulotustyövoiman osallistumisen yhteensovittaminen oli haasteellista. Kesän kovien helteiden aikaan pelastuslaitos lisäksi kielsi tarkoituksellisen sytyttämisen ja myrskyjen jälkeen vapaapalokuntalaiset olivat kiinni myrskytuhojen korjaamisessa.

Metsätalouden luonnonhoidon yleissuunnittelu

Tausta

Hankkeen tavoitteena on toteuttaa ja kehittää kokonaisvaltaista valuma-aluekohtaista suunnittelua maa- ja metsätalousalueilla. Suunnittelun avulla etsitään ja kootaan yhteen laajempia ekologisia kokonaisuuksia, joilla on merkitystä luonnon monimuotoisuuden, maisemanhoidon ja vesiensuojelun kannalta. Suunnittelu toteutetaan yhteistyössä maanomistajien ja eri sidosryhmien edustajien kanssa. Luonnonhoitokohteet kartoitetaan ja niille annetaan hoitosuosituksia. Suunnittelun pohjalta tehtäviä toimenpiteitä voivat olla esim. vesitalouden ennallistamista, metsäluonnon ja kosteikkoympäristöjen hoitoa.

Päätulokset

Vuonna 2010 suunnittelua tehdään Satakunnassa Raumalla Lapinjoen valuma-alueen alaosassa ja samalla täydennetään vuonna 2009 aloitettua suunnittelua Lapinjoen valuma-alueen muilla osilla. Varsinais-Suomessa suunnittelua tehdään Uskelanjoen keskiosan valuma-alueella. Suunnitelmaluonnosten esittely alkaa loppuvuodesta 2010. Hankkeen mukaisen suunnittelutyön ja –menetelmän kehittäminen jatkuu yhteistyössä Hämeen ammattikorkeakoulun ja Syken kanssa.

Toimivat käytännöt

1. METSO-kohteiden paikallistaminen metsänhoitosuunnitelmien taustatietojen avulla.

METSO-kohteita etsitään metsäkeskuksen Luotsi-tietojärjestelmän avulla. Luotsista löytyy mm. kuviokohtaisesti kasvupaikkatyyppi, puustotiedot ja monimuotoisuustietoja. Luotsista tehdään haku, jonka kriteerit poimitaan METSON valintaperusteista. Esimerkiksi Luotsista poimitaan kaikki lehtomaiset kangasmetsäkuviot, joiden ikä on yli 100-vuotta. Sen jälkeen tarkastellaan kuvion kokoa, puulajisuhteita ja ympärillä olevia kuvioita sekä ilmakuvaa. Jos näiden tarkastelujen jälkeen kohde vaikuttaa potentiaaliselta METSO-kohteelta, se käydään maastossa arvioimassa.

2. Syken kosteikkomalli ja AMK yhteistyö – kosteikot ja metsäluonnon monimuotoisuuskeskittymät

Suomen ympäristökeskuksen kosteikkomallinnusohjelman avulla on aikaisemmin kartoitettu paikkoja maataloudesta tulevan kuormituksen vähentämiseen soveliaille kosteikoille ja nyt hankkeessa kokeiltiin samantyyppistä mallinnusta metsäalueille. Ohjelmassa käytetään pohjana korkeusmallia, uomaverkostoa ja maankäyttötietoja. Ohjelma laskee halutun kokoisille valuma-alueille sopivimman kosteikkokohdan ja vesiensuojelullisesti tehokkaan kosteikon pinta-alan (2 % valuma-alueen pinta-alasta). Mallissa käytettävä korkeusmalli on melko epätarkkaa, joten loivapiirteisessä maastossa olevat pienet kosteikoiksi sopivat painanteet voivat jäädä huomioimatta. Hankkeessa selvitetään mallin käyttökelpoisuutta erilaisilla alueilla ja kokeillaan sen sopivuutta maastotyön kohdentamiseen. Mallin antamia kosteikkoehdotuksia on tarkoitus tarkastella olemassa olevan muun tiedon kanssa ja poimia niistä metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta kiinnostavimmat tai luonnonhoitohankkeiksi sopivat, jotka sitten arvioidaan maastokäynnillä.

Valuma-aluekohtaista tarkastelua syvennetään yhteistyössä Hämeen AMK:n paikkatieto-opiskelijoiden kanssa ja selvitetään mm. mitä uusia mahdollisuuksia laserkeilausaineisto tuo. Tarkoituksena on löytää valuma-alueilta metsäluonnon monimuotoisuuden kannalta potentiaalisimmat osa-alueet.

3. Maatalouden yhteistyöverkostojen hyödyntäminen metsäsuunnittelussa.

Suunnittelua tehdään samoilla valuma-alueilla maatalouden yleissuunnitteluhankkeiden kanssa ja verkoston toiminnan pohjana toimii maatalouden eri sidosryhmät. Maanviljelijämetsänomistajat ovat keskeisin yhteinen kohderyhmä. Verkostoa on laajennettu kattamaan kaikki metsänomistajat ja entistä laajemmin myös metsätalouteen liittyvät sidosryhmät. Valmis pohjaverkosto on helpottanut suunnittelun käynnistämistä, koska maatalouden yleissuunnitteluhankkeet ovat saaneet pääosin myönteisen vastaanoton maanomistajien keskuudessa ja myös suunnitelmiin merkittyjen kohteiden toteutus on edennyt hyvin.

Lisätietoja

Varsinais-Suomen ELY-keskus: Mikko Jaakkola, 040 7699 031

Varsinais-Suomen ELY-keskus: Leena Lehtomaa, 040 0866 279

Varsinais-Suomen ELY-keskus: Anni Karhunen, 040 7699034

Lounais-Suomen metsäkeskus: Hannu Heikkilä, 020 7726 305

Satakunta: Lapinjoen valuma-alueen ympäristö (Lappi, Luvia, Eurajoki ja Rauma)

- Suunnittelija: Leena Gustafsson, 040 5253 220, Lounais-Suomen metsäkeskus

Varsinais-Suomi: Uskelanjoen valuma-alueen ympäristö (Salo ja Somero)

- Suunnittelija: Heljä Juuti, 040 5253 678, Lounais-Suomen metsäkeskus

Männikkömetsät ja rantojen raidat – Keski-Suomen yhteistoimintaverkosto

Tausta

Männikkömetsät ja rantojen raidat -verkosto toimii kahdella maakunnallisella matkailun ja virkistykseen kehittämisen kohdealueella: Kivijärven rantakunnissa ja Pohjois-Päijänteen itärannoilla. Alueet ovat myös luonnonarvoiltaan merkittäviä, ja niiden ekologisten yhteyksien säilyttäminen ja kehittäminen on tärkeää maakuntaa laajemmalla tasolla.

Verkoston tavoitteena on parantaa monimuotoisuudelle tärkeiden kohteiden kytkeytyvyyttä vapaaehtoisen suojelun ja luonnonhoidon keinoin. Samalla pyrimme edistämään alueiden luontomatkailua ja metsällistä kulttuuriperintöä etsimällä keinoja suojelun, metsätalouden ja luontomatkailun yhdistämiseen sekä kehittämällä matkailuyrittäjien ja metsänomistajien välistä yhteistyötä. Verkostossa kehitetään myös työkalua, jonka avulla voidaan suunnitella monimuotoisuuden edistämistä maisematasolla.

Päätulokset

Toimijat ovat pääsääntöisesti suhtautuneet hankkeeseen positiivisesti ja nähneet METSO-ohjelman tavoitteiden toteutumisen tärkeänä. Maanomistajat ovat suhtautuneet mielenkiinnolla hankkeen järjestämiin tilaisuuksiin.

Toimivat käytännöt

METSO-retkeilyt, joissa yleisölle esitellään toteutettuja suojelu- tai luonnonhoitokohteita asiantuntijoiden ja maanomistajan opastuksella. Näytökset antavat metsänomistajille tilaisuuden arvioida omia mahdollisuuksiaan ja halukkuuttaan osallistua METSO-ohjelmaan käytännön esimerkkien valossa.

Lisätietoja

Pirita Soini
luonnonhoidon asiantuntija
Keski-Suomen metsäkeskus, Saarijärven toimipiste
Sivulantie 11
43100 SAARIJÄRVI

puh. + 358 40 358 1535
pirita.soini@metsakeskus.fi

Samarbete i Storskogen

Bakgrund

Skogsägarna tog initiativ till ett samarbetsnätverk för att få till stånd en helhetssyn på markanvändningen i Sibbo Storskog. Målet är ett modellområde, en landskapspark, för samverkan mellan olika typer av skogsägare samt mellan ekonomiskogsbruk och olika grader av skydd.

Huvudsakliga resultat

Det här har vi gjort fram till september 2010

- Informationsmöte åt skogsägarna
- Utbildning åt fackmännen i området och skogsägare om de naturvårdsbiologiska kriterierna och olika avtalsmöjligheter
- Informationsutbyte med landskapsförbund, kommuner och naturskyddsorganisationer om mål och riktlinjer
- Information i pressen, på exkursioner, på riksdagens seminarium, på skogsmässan etc
- Samarbete med METSO- forskningsprojekt
- Personlig rådgivning till skogsägare om bland annat skogsbrukets miljöstöd
- Ledningsgruppen har sammanträtt sammanlagt 7 gånger, experter inbjudna till en del möten.

Fungerande praxis

Egen bedömning

- Sammansättningen av ledningsgruppen är mångsidig och arbetsandan har varit positiv.

Ytterligare uppgifter

Kustens skogscentral
Karen Wik-Portin
tel. 020 772 6117

Tahkolta Kinahmin lehtoihin – lehtokeskuksesta voimaa Tahkon matkailuun

Tausta

Hyviä luonnontilaisia lehtoja on Pohjois-Savossa vähän ja ne ovat yleensä pienialaisia. Kinahmin alarinteillä tiedetään olevan yhtenäisiä lehtoalueita. Osalla niistä on tehty metsätalouden toimenpiteitä, mutta osa on säilynyt hyvin. Pyritään löytämään parhaat lehtokohteet ja muodostamaan niistä verkosto, jota voidaan hyödyntää esim. matkailussa. Maanomistajille tiedotetaan lehtokohteista ja kerrotaan erilaisista suojeluvaihtoehdoista.

Päätulokset

Hankkeen aikana on kartoitettu 10 tilaa, joiden yhteispinta-ala on noin 300 hehtaaria. Hyviä lehtoalueita on löytynyt lähes joka tilalta. Maanomistajien kanssa on neuvoteltu eri suojeluvaihtoehdoista. Kolmelle tilalle on tehty ympäristötukisopimus. Sopimusten yhteispinta-ala on noin 50 hehtaaria. Yhdellä tilalla pysyvän suojelun vaihtoehto on ympäristötukikauden ja sukupolven vaihtumisen jälkeen todennäköinen. Yleensä pysyvän suojelun vaihtoehtoon on suhtauduttu varauksellisesti. Ympäristötukialueiden pinta-alasta kaksi kolmasosaa on tuoretta lehtoa ja purojen tai norojen varsien lehtokaistaleita. Mukaan on otettu myös runsaspuustoisia reuna-alueita ja arvokkaita reheviä suokohteita.

Toimivat käytännöt

Hanketta viedään eteenpäin tila kerrallaan. Kartoitetaan tila mahdollisimman tarkkaan ja arvioidaan myös puumäärät, jonka jälkeen maanomistajalle voidaan tehdä laskelmat eri suojeluvaihtoehdoista. Maanomistajille kannattaa korostaa suojeluvaihtoehtojen vapaaehtoisuutta.

Lisätietoja

Timo Toivanen puh. 040-503 2043

Metsien ekosysteemipalveluiden yhteensovittaminen yhteistoimintaverkostoissa, 2009 - 2012

Tutkimusryhmä

Paula Horne, Pellervon taloustutkimus PTT (hankkeen vastuullinen johtaja); Marjatta Hytönen, Metla; Jukka-Pekka Jäppinen, Suomen ympäristökeskus SYKE; Matleena Kniivilä, PTT; Eeva Primmer; SYKE, Janne Rinne, SYKE, Anna-Kaisa Rämö, PTT

Tavoitteet

Tutkimushankkeessa arvioidaan erilaisia maanomistajien yhteistoimintamalleja keinona sovittaa yhteen metsien ekosysteemipalveluiden tuotantoa. Erityisesti tarkastellaan niiden toteutusta maanomistajien näkökulmasta ja vaikuttavuutta eri palveluiden yhteensovittamisessa.

Tutkimuksen tavoitteet voidaan jaotella osatavoitteisiin:

- I. Katsaus muualla maailmalla käytettyihin ekosysteemipalveluiden yhteistuotannon ja tuotteistamisen malleihin, julkaistaan loppuvuonna 2010
- II. Maanomistajien arvot ja asenteet metsien hoitoa ja eri ekosysteemipalveluiden tuotantoa kohtaan
- III. Maanomistajien suhtautuminen erilaisiin yhteistoimintaverkostomuotoihin
- IV. Ekosysteemipalveluiden yhteensovittamisen tavoitteet ja onnistuminen erilaisissa malleissa

Tutkimuksen toinen ja kolmas vaihe toteutetaan empiirisenä tutkimuksena. Tutkimusosioissa käytetään sekä laadullisia että kvantitatiivisia menetelmiä toisaalta laajemman ja toisaalta syvemmän kokonaiskuvan saavuttamiseksi tutkimuskysymyksistä. Aineisto perustuu haastattelu- ja kyselyaineistoihin. Haastatteluja tehdään sekä erilaisiin yhteistoimintamuotoihin osallistuville metsänomistajille että yhteistoimintaan osallistuville organisaatioille.

Neljäs osio perustuu kerättyihin aineistoihin, kohdealueelta saatuihin muihin tietoihin sekä muihin raportteihin maanomistajien yhteistoiminta-alueilta.

Kohdealueina on METSO-yhteistyöverkostoja, yhteismetsiä, maakunnallisia maisema-alueita sekä luonnonhoitohankkeita.

Yhteystiedot:

Paula Horne, Pellervon taloustutkimus PTT, Eerikinkatu 28, 00180 Helsinki, puh. 040 592 6820, sähköposti: paula.horne@ptt.fi

Oppivat verkostot metsien monimuotoisuuden hoidossa

Tutkimus tehdään Tampereen yliopiston yhdyskuntatieteiden laitoksessa ympäristöpolitiikan oppiaineessa. Kyseessä on väitöskirjatutkimus, ja Riikka Borg on hankkeen tutkija. Työn ohjaajina toimivat Ari Jokinen ja Yrjö Haila.

Tausta

Tutkimus rahoitetaan MMM:n METSO -tutkimusohjelman kautta. Riikka Borg on tutkinut yhteistoimintaverkostoja jo Pro Gradu -työssään, ja väitöskirjatutkimus on itsenäistä jatkoa gradutyölle.

Tutkimushankkeessa tutkitaan kahta metsiensuojelun yhteistoimintaverkostoa Keski-Suomessa. Tutkittavat verkostot ovat SLL:n vetämä Kuukkeliverkosto ja Keski-Suomen Metsäkeskuksen vetämä Männikkömetsät ja rantojen raidat -hanke. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota verkostojen muotoutumiseen ja juurtumiseen alueelle sekä erityisesti niiden mahdollisuuksiin luoda väyliä metsänomistajien aktivoitumiseen ja voimaantumiseen. Verkostot nähdään foorumeina, jotka luovat oman toimintatilansa ja tuottavat ja välittävät tietoa. Hankkeessa tarkastellaan myös tiedon ja vallan kysymyksiä sekä toisaalta nähdään verkostot myös teknologioina, jotka mahdollistavat tietynlaista toimintaa metsiensuojelun yhteydessä.

Tutkimus tehdään tapaustutkimuksena toimintatutkimuksellisella otteella. Tapaustutkimus tarkoittaa, että tutkittavista kohteista pyritään saamaan mahdollisimman syvä ja tarkka kuva. Käytännössä tämä tarkoittaa laajoja ja erilaisia aineistoja. Tähän mennessä aineistoja on kerätty haastatteleamalla yksilöitä ja ryhmiä, dialogisten työpajojen kautta sekä osallistuvalla havainnoinnilla. Myös määrällisiä aineistoja on tarkoitus kerätä ja käyttää. Toimintatutkimuksellinen ote tarkoittaa aktiivista osallistumista verkostojen toimintaan sekä toiminnan suuntaamista verkostojen tarpeiden mukaan. Tutkimus pyrkii tukemaan verkostoja jo niiden toiminnan aikana esimerkiksi auttamalla toiminnan ideoinnissa. Tutkimuksen tuloksia ja muita kuulumisia raportoidaan verkostoille koko projektin ajan.

Päätulokset

Tutkimushanke on otettu positiivisesti vastaan verkostoissa. Verkostoissa järjestetyt dialogiset työpajat ovat tuottaneet ideoita verkostojen käyttöön, ja muutamat ideat ovat jo konkreettisesti mukana verkostojen toiminnassa. Esimerkiksi Kuukkeliverkostossa tehdään hyvää vauhtia kuukkelityöohjetta, jonka idea kehittyi työpajassa ja kokouksissa. Männikköverkoston ohjausryhmä sai työpajan tulokset tietoonsa elokuussa, ja ideoiden kehittäminen jatkuu lokakuussa uusissa työpajoissa.

Työpaja-aineistoista on tehty dialogisuuteen liittyviä löydöksiä. Pajoissa on tuotettu paljon uutta tietoa yhdessä eri toimijoiden välillä, mikä vahvistaa verkoston sisäisiä yhteyksiä ja luo luottamusta toimijoiden välille.

Toimivat käytännöt

Dialogisia työpajoja jatketaan nyt syksyllä syys-lokakuussa pidettävien pajojen jälkeen verkostojen tarpeiden mukaan. Lisäksi hankkeessa seurataan tarkemmin yhtä tai kahta vapaaehtoisen suojelun prosessia, kunhan niitä alkaa verkostoille tulla. Tutkija osallistuu kokouksiin ja muihin verkostojen tapahtumiin aktiivisesti.

Tutkimushankkeella on ohjausryhmä, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. Ohjausryhmässä on edustajat yhteistoimintaverkostoista, yhdyskuntatieteiden laitokselta ja Maa- ja metsätalousministeriöltä. Ohjausryhmän kokouksessa käsitellään tutkimuksen kuulumisia ja tulevaisuuden suuntaviivoja.

Lisätietoja

Riikka Borg, p. 040 190 4014; s-posti: riikka.borg@uta.fi sekä riikka.borg@ymparisto.fi

Yhteistoimintaverkostohankkeiden seuranta ja sosiokulttuuristen vaikutusten seurannan suunnittelu

Hanke on osatehtävä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma (METSO 2008- 2016) seuranta ja vaikutukset -tutkimuksessa.

Tausta

Seurannan aloitus toteutettiin verkostojen koordinaattorien haastatteluilla sekä osallistuvalla havainnoinnilla hankkeiden ohjausryhmien kokouksissa ja yleisötilaisuuksissa. Tavoitteena oli selvittää verkostojen lähtötilanne. Seurannassa sovellettiin politiikan interventiotietojen mallia, joka pyrkii selvittämään panosten ja lopputulemien suhteita ja tätä kautta kohdentamaan panoksia tehokkaasti. Lisäksi kartoitettiin sosiokulttuurisen mittariston toimivuutta. Koordinaattoreita pyydettiin arvioimaan mittareiden soveltuvuutta verkostohankkeiden arviointiin. Tämän pohjalta on syntymässä verkostoihin sovellettavissa oleva työkalu ja toimintamalli, jonka tavoitteena on tehdä seurannasta hankkeiden koordinaattoreille helpompaa. Työkalua tullaan testaamaan käytännössä vielä syksyllä 2010.

Päätulokset

Useimpia hankkeita yhdistää paremman uudenlaisen yhteistyön kehittäminen. Yhteistyössä korostuu parempi tiedonvälitys ja luottamukseen liittyvät kysymykset. Myös yleinen tiedon levitys sidosryhmille, maanomistajille ja suurelle yleisölle on hankkeiden keskiössä. Konkreettisina tavoitteina ovat pysyvien toimintatapojen luominen ja suunnittelun kehittäminen. Ongelmalliseksi koetaan rahoituksen niukkuus, erityisesti metsäkeskusten määräaikaisen suojelun määrärahat koettiin osalla alueilla riittämättömiksi. Varojen niukkuus myös kyseenalaisti verkostojen toiminnan mielekkyyttä, sillä ne keskittyvät paljolti vapaaehtoisen suojelun markkinointiin. Jotta hankkeet voisivat täysimittaisesti tuottaa hyötyä, olisi niille varatta riittävä toteutusrahoitus METSO-toimenpiteille. Tämän lisäksi toimijat voisivat suunnata yhteistyötään ja ideointiaan toimintaan, joka ei ole riippuvainen METSO-rahoituksesta. Tällaisia olisi esimerkiksi monimuotoisuuden huomioon ottavien hakkuu- ja puunkorjuutapojen kehittäminen ja tuotteistaminen (esim. metsälain mukaiset §6 hakkuut).

Lisätietoja

mirja.rantala@metla.fi